

Снегір'ова Валентина Василівна,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу навчання мов національних меншин

та зарубіжної літератури

Інституту педагогіки НАПН України,

v_snegiriova@i.ua

МОТИВАЦІЙНІ КОМПОНЕНТИ ЧИТАННЯ У ПІДРУЧНИКУ ЛІТЕРАТУРИ

Ключові слова: читання, художній твір, мотивація, завдання.

Читацька активність молоді є найважливішим показником успішності суспільства загалом. Державний освітній стандарт [1] ставить завдання виховання читача одним із пріоритетних. Відповідно до його вимог, учень має читати й розуміти прочитане; відтворювати, критично переробляти та доповнювати здобуту інформацію; формулювати позицію автора, аргументувати висновки, використовувати читання для життя, професії, саморозвитку.

Утім, на уроках літератури читання має розглядатися не лише як комунікативно-пізнавальна діяльність, спрямована на задоволення різних потреб особистості засобами текстової інформації, а, найперше, як читацька (художньо-творча) та мовленнєва діяльність. Згідно стандарту, ці види навчальної діяльності мають реалізовуватися з урахуванням опрацювання актуальних для учнів/учениць життєвих ситуацій спілкування, поданих, зокрема, на сторінках художніх творів. Для учнів важливо показати це в підручнику літератури. Таке завдання ми намагалися розв'язати шляхом відтворення у підручнику

«Зарубіжна література. 7 клас» [2] природного процесу читання і сприйняття художнього тексту учнями-підлітками.

Мотиваційні елементи наявні в усіх запропонованих для текстуального вивчення творих: художні тексти читабельні, відповідають можливостям учнівського сприйняття, що полегшує декодування змісту. Перевага творів, героями яких є діти, зокрема й ровесники учнів; актуальні для семикласників теми запропонованих творів; популярні серед читачів цього віку малі й середні літературні форми – балада, оповідання, новела, ліричний вірш, повість, повість-фентезі – також певною мірою сприятимуть мотивації читання.

Основною формою презентації твору в підручнику є не розповідь про нього, не розбір твору автором підручника, а спільна – учнів і вчителя (авторів підручника) – робота над текстом, їхній діалог з письменником (поетом). Щоб залучити підлітків до читання художніх творів, ми створили рубрику «Ключі до тексту», в якій обіграли живий інтерес дітей до різних «життєвих» історій (storytelling). Рубрика актуалізує певну ситуацію, подію, мандрівний сюжет (мотив), долучає читацький і життєвий досвід учнів, їхні знання з інших шкільних предметів тощо й мотивує їхнє звернення до тексту, в якому можна прочитати історію цілком. Наведемо приклад цієї рубрики до новели Е. По «Жабка»:

У пошуках захопливих сюжетів письменники часто використовують найрізноманітнішу інформацію з різних джерел, домислюють її, приправляють вигадкою, пригодною, влітають різних неймовірних персонажів, аж поки самі не дивуються, що з того вийшло. Приблизно так сталося з Едгаром По, коли він прочитав середньовічну хроніку про жахливу подію, що трапилась 28 січня 1393 року при дворі короля Франції Карла VI.

Щоб розважити монарха, його дружина Ізабелла влаштувала бал-маскарад на честь весілля своєї подруги. Король та п'ятеро придворних одяглись у костюми дикунів, виготовлені з грубої тканини, просякненої смолою, щоб прикріпити хутро та пір'я. Поводились вони грубо й непристойно, чим неприємно вражали гостей.

Від вогню смолоскипів костюми «дикунів» миттєво запалали. Карла VI врятувала придворна дама, закривши його від іскор своїм вбранням. Один із придворних здогадався пірнути у чан з напоєм, а четверо загинули від опіків. Ця дика витівка французького короля і його слуг наскільки вразила уяву Едгара По, що він вигадав страшну помсту. Кому? Про це ви дізнаєтесь, прочитавши його твір «Жабка» [2, с. 36 – 37].

Після того, як твір прочитано, учні працюють за рубрикою «Діалог із текстом», з якої вони можуть обрати найбільш цікаві для себе завдання і запитання. Наприклад, до тієї ж новели «Жабка»:

Діалог із текстом

1. *Які почуття викликала у вас новела Едгара По «Жабка»? Що вас особливо вразило?*

2. *А як автор змальовує Жабку і Тріпетту? Який мандрівний сюжет, використаний Е. По в доборі цих персонажів, ви впізнали?*

3. *Поясніть, чому Жабка став для короля «потрійним скарбом».*

Працюємо в команді

4. *Попрацюйте в парі. Пригадайте ключові моменти новели. За допомогою вибраних смайликів покажіть, як змінювалися почуття Жабки. Знайдіть цитати-підтвердження вашої думки. Створіть емограму – графічне зображення змін у настрої головного героя новели і словничок емоцій.*

5. *Об'єднайтеся в групи. На аркуші паперу намалюйте серце Жабки. Як, на вашу думку, він почувався? Чому? На малюнку серця позначте лінією кожну образу від короля і придворних. Як на нього впливало таке ставлення день у день? Чи могло це стати причиною страшною помсти?*

Читаємо творчо

6. *Прочитайте вголос і прокоментуйте ключовий (кульмінаційний) фрагмент твору від слів Король знав, що Жабка не любить вина до слів Не можу пояснити. Оцініть «жарт» правителя, який змушував блазня пити вино. Що насправді спонукало Жабку помститися?*

7. *Прослідкуйте за поведінкою блазня у сцені помсти. Про що вона свідчить?*

8. *Поділіться здогадкою, чому ніхто не сміявся над «жартом» Жабки.*

Дискусія

9. *Чи було переможене зло вчинком блазня? Де проходить межа між красою і потворністю, жартом і знущанням, справедливою помстою і жорстоким вбивством?*

10. *Сформулюйте ідею новели Е. По «Жабка» [2, с. 44 – 45].*

Пропоновані запитання і завдання ведуть читача «слідом за автором», від безпосереднього, емоційного сприйняття твору до поглибленого, інтелектуального, створюючи сприятливі умови для його осмислення через зацікавлене перечитування його фрагментів, набуття досвіду занурення в художній текст, формування умінь аналізу й інтерпретації. Обмін безпосередніми враженнями і думками, передбачений у завданнях, дає змогу кожному учневі, незалежно від його читацького досвіду, взяти участь в обговоренні. Це створює атмосферу вільного діалогу,

колективної рефлексії, підсилює мотивацію навчання, сприяє виявленню та розвитку емоційно-ціннісного компонента читачької діяльності.

Поєднання завдань аналізу художнього тексту (на емоційне сприйняття, занурення, рефлексію за прочитаним чи прослуханим текстом, візуалізацію) із завданнями комунікативними (розбір та моделювання ситуацій спілкування, читання за ролями тощо), мовними (опрацювання елементів оригіналу та перекладу), ігровими тощо подано у рубриках *«Діалог із текстом»*, *«Читаємо творчо»*, *«Дискусія»*, *«Працюємо в команді»*, *«Робота з оригіналом»*, *«Створюємо унікальний контент»*, *«Оціни себе»* і спрямовано як на самостійну, так і на інтерактивну навчальну діяльність. Рубрики мають функцію переключення уваги учнів / учениць з одного виду діяльності на інший: читання та аналіз тексту → самостійна творча робота на основі прочитаного → формулювання власної думки в дискусії → робота в парах → опрацювання елементів оригіналу → створення нового продукту за твором (ілюстрації, відеоролики, фанфіки, комікси та ін.) → самооцінювання. Такий підхід урахує кліпові сприйняття і мислення школярів, підтримує їхній читачький інтерес.

Новими у підручнику літератури є елементи формувального оцінювання, зокрема, з використанням інтелектуальної гри, найчастіше у формі квізу – вікторини з картинками, що поєднує ерудицію, інтуїцію, логіку та асоціативне мислення. Квіз подано наприкінці кожного розділу підручника з метою підбиття результатів читання. У ході опрацювання розділу учні/учениці виконують частину завдань, які так чи інакше входять до квізу. Це візуалізація художніх образів з допомогою фото і картинок; порівняння власних образів, що виникли під час читання, зі створеними штучним інтелектом; відтворення фрагмента тексту за

візуалізацією тощо. Такий вид роботи з літературними та медіа текстами особливо до вподоби учням і вчителям; його нестандартність, вишуканість пробуджує допитливість учнів та учениць, викликає живий інтерес до читання книжок і перегляду їхніх екранізацій та адаптацій.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannyaderzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Горобченко І. В., Снегірєва В. В., Каєнко О.В., Бушакова О. Зарубіжна література : підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 272 с.